

Interreg

EUROPEAN UNION

Greece-Bulgaria

MarCh

European Regional Development Fund

Cooperation Programme
Interreg V-A Greece-Bulgaria 2014-2020

“Market Changer”

“MarCh”

MIS Code: 5070788

Project Website: <http://marchproject.eu>

Deliverable 3.5.2

REPORT

Elaborating Vision and Strategies with Local Stakeholders

FOR THE DISTRICT OF KARDZHALI

Regional Industrial Association – Kardzhali

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme

Author: Trainer Consult Ltd

Kardzhali, 2023

The contents of this guide or publication or deliverable are sole responsibility of the Regional Industrial Association – Kardzhali and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.

АБСТРАКТ:

За проекта: Проектът MarCh се изпълнява от участници – обучителни организации и браншови структури, както следва:

- Транснационална компания за образование и развитие AMKE - TRANSCOOP, като координатор
- Център за развитие на гръцката търговия и предприемачество – KAELE
- Федерация за търговия и предприемачество на Тракия – ОЕЕ и
- Регионален съюз на индустриалците Кърджали – АПИ Кърджали, България.

Бюджетът на проекта възлиза на 628 708,77 евро, а продължителността му е 24 месеца.

За Дейността: Разработваната Стратегия за визия и местно развитие за област Кърджали дефинира средносрочните цели и приоритети за развитие на област Кърджали и е във връзка с изпълнение на дейност 3.5.2 по проект MarCh - Market Changer.

Формулирането на Стратегиите за визия и местно развитие за област Кърджали, представлява резултат D 3.5.2 от проекта MarCh - Market Changer, изпълняван в рамките на Програмата за сътрудничество Interreg V А Гърция - България 2014 – 2020 г. с финансиране от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) в процент от 85% и средства на страните членки на Програмата (Гърция и България).

Проектът MarCh се изпълнява в региони Тракия (регионални единици Ксанти, Родопи и Еврос) в Гърция и в област Кърджали в България.

Въпреки големите промени, настъпили през последните десетилетия на глобално ниво (концентрация на търговията в малък брой световно действащи търговски вериги, навлизане на местните пазари на международни бизнеси и др.), с пряко въздействие върху местните икономики, MarCh приема, че местния бизнес все още има своите потенциали, които, ако бъдат правилно разгърнати, могат да доведат местните предприятия до успех и растеж: качество на продуктите в някои случаи, ниски цени в други, заедно с дълго присъствие и традиция на местните пазари, близост до клиенти и т.н. са в основата за оцеляването и растежа на местните МСП. Но това, което липсва на местните предприятия, са общи стратегии, базирани на местни предимства, диверсификация, приемане на иновации и ноу-хау, достъп до компетенции и умения, достъп до специализирани експерти, подходящи маркетингови стратегии и схеми и достъп до други пазари.

За посрещане на потребностите, MarCh разработва местни стратегии и визии за растеж, локализира силните и слабите страни в местните бизнес общности и ще изгражда структури за бизнес подкрепа в областите на приложение. Заложеният за изпълнение пакет от дейности цели подобряване на бизнес представянето и конкурентоспособността, докато различни инструменти за местно и трансгранично ниво (платформа за електронен пазар, цифрова база данни за опитни професионалисти, интернет платформа на пазара на труда) ще подобряват бизнес средата в двете области, включително ще подобряват трансграничния аспект на проекта. MarCh ще се приложи пилотно на първи етап за предприятията от агро-хранителния сектор, като резултатите и постиженията ще бъдат пренесени в други сектори на местните

икономики, както и в други области на двете страни-участнички. В този контекст проектът изготвя политики за местно развитие за своите области на приложение и създава структури за подкрепа на бизнеса (структури за подкрепа на бизнеса), въз основа на които се изпълняват пилотни интервенции за подобряване на конкурентоспособността на бизнеса в региона.

Този продукт (3.5.2) е структуриран на базата на резултатите от описанието на текущата ситуация в област Кърджали (Резултат 3.5.1), преминавайки към формулиране на визия за развитието на предприемачеството в нея, както и формулиране на стратегии, под формата на Оперативни цели, за постигане на визията.

Както визията, така и четири от петте оперативни цели, придружаващи визията, се фокусират върху сектора на хранително-вкусовата промишленост и туризма, като тези два сектора се считат за авангардни индустрии за района на проекта. Петата цел се отнася до засилването на ролята на местните органи за колективно предприемачество, като се има предвид, че те трябва да играят водеща роля в подкрепа на конкурентоспособността на местния бизнес.

Текстът за визията и оперативните цели е изготвен от Стопанска камара – Кърджали, посредством изпълнители по договор.

ENGLISH RESUME:

About the project: the MarCh project is implemented by the following participants - training organisations and industry structures:

- Transnational Company for Education and Development AMKE - TRANSCOOP, as coordinator
- Centre for the Development of Greek Trade and Entrepreneurship - KAELE
- Federation for Trade and Entrepreneurship of Thrace - OEE and
- Regional Union of Industrialists of Kardzhali - RIA Kardzhali, Bulgaria.

The budget of the project amounts to EUR 628 708,77 and its duration is 24 months.

About the Activity.

The formulation of the Vision and Local Development Strategies for the Kardzhali Region, is the result D 3.5.2 of the MarCh - Market Changer project, implemented within the Interreg V A Greece - Bulgaria Cooperation Programme 2014 - 2020, with funding from the European Regional Development Fund (ERDF) at a rate of 85% and funds from the Programme Member States (Greece and Bulgaria).

The MarCh project is implemented in the regions of Thrace (Xanthi, Rhodopes and Evros regional units) in Greece and in the region of Kardjali in Bulgaria.

In spite of the major changes that have taken place in recent decades at global level (concentration of trade in a small number of globally active retail chains, entry of international businesses into local markets, etc.), with direct impact on local economies, MarCh assumes that local businesses still have their potentials which, if properly developed, can lead local businesses to success and growth:

---

quality of products in some cases, low prices in others, together with a long presence and tradition in local markets, proximity to customers, etc. But what local enterprises lack are common strategies based on local strengths, diversification, adoption of innovations and know-how, access to competences and skills, access to specialised experts, appropriate marketing strategies and schemes, and access to other markets.

To meet needs, MarCh develops local strategies and visions for growth, locates strengths and weaknesses in local business communities and will build business support structures in application areas. The set of activities to be implemented aims to improve business performance and competitiveness, while various local and cross-border tools (e-marketplace platform, digital database for experienced professionals, online labour market platform) will improve the business environment in both areas, including improving the cross-border aspect of the project. MarCh will be piloted in a first phase for agri-food enterprises, with results and achievements being transferred to other sectors of the local economies as well as to other areas of the two participating countries. In this context, the project designs local development policies for its areas of application and establishes business support structures (business support structures) on the basis of which pilot interventions are implemented to improve business competitiveness in the region.

This product (3.5.2) is structured on the basis of the results of the description of the current situation in Kardzhali region (Output 3.5.1), moving on to the formulation of a vision for the development of entrepreneurship in the region, and the formulation of strategies, in the form of Operational Objectives, to achieve the vision.

Both the Vision and four of the five Operational Objectives accompanying the Vision focus on the food and tourism sector, these two sectors being considered as the vanguard industries for the project area. The fifth objective relates to strengthening the role of local collective enterprise bodies, given that they should play a leading role in supporting the competitiveness of local businesses.

The text for the vision and operational objectives was prepared by the Economic Chamber - Kardzhali, through contractor.

SPECIFIED STRATEGIC OBJECTIVES:

STRATEGIC OBJECTIVE 1

IMPROVE THE ECONOMIC CLIMATE AND BUSINESS ATTRACTIVENESS OF THE REGION THROUGH INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL AND BUSINESS RELATED INFRASTRUCTURE.

This strategic objective supports actions and measures to overcome the lag of the regional economy behind the national average. In addition to catching up growth through specifically targeted national and regional policy support, Kardzhali Region should mobilise and incorporate its specific growth potential and growth drivers into this growth, and reinforce their comparative advantages. Among the underutilised resources, which are also potential for regional development in a positive direction, are agriculture, natural resources and cultural heritage. It is necessary to implement measures for the effective use and valorisation of these specific potentials in all parts of the region and to adapt

to them the areas of human resource training and the necessary infrastructure - agro, access to cultural and tourist sites and the construction of production and logistics facilities.

STRATEGIC OBJECTIVE 2

BALANCED DEVELOPMENT OF THE URBAN ENVIRONMENT AND REDUCTION OF REGIONAL DISPARITIES IN QUALITY OF LIFE

The regional and local infrastructure elements are a major factor stimulating business development and economic balancing of the territory. The development of regional infrastructure is also a potential source for attracting investment, creating new jobs and improving quality of life.

STRATEGIC OBJECTIVE 3

DEVELOPING ADMINISTRATIVE CAPACITY AND INCREASING OPPORTUNITIES FOR ATTRACTING INVESTMENT IN THE REGION

In order to create better business opportunities and improve the quality of life, investment in administrative capacity and in strengthening the efficiency of public administrations and public services is of particular importance. The increasing demands of citizens and businesses for speed and quality of service require focusing resources on optimising administrative service delivery processes and horizontal operational connectivity of public institutions.

ВЪВЕДЕНИЕ:

Област Кърджали е един от най-слабо развитите региони в България, особено по отношение на трансграничната търговия. Районът има ограничени икономически възможности поради липсата на инфраструктура, ниските нива на образование и квалификация на работната сила и отдалечеността си от основните транспортни маршрути. Освен това регионът се бори със значителни демографски предизвикателства, включително висока степен на емиграция и застаряващо население.

Едно от основните предизвикателства, пред които е изправен регионът, е навлизането на мултинационални компании. Въпреки че тези компании могат да донесат нови работни места и инвестиции, те често предпочитат да работят с доставчици извън региона, което може да доведе до изтичане на приходи и липса на развитие на местния бизнес. Малките предприятия в района също са изправени пред трудности при навлизането на пазара поради високата конкуренция и липсата на достъп до финансиране.

Друго предизвикателство е обезлюдяването на региона. Много млади хора напускат областта в търсене на по-добри възможности другаде, което води до недостиг на работна ръка и намалява потенциала за растеж. Това също така създава предизвикателства за местните

фирми, тъй като те трябва да разчитат на работници от други части на страната или дори чужбина.

Липсата на инвестиции и възможности за предлагане на местни продукти на големия пазар е друг проблем. Областта има богато културно наследство и природни ресурси, но много от тях не се използват ефективно. Местните производители често нямат необходимите умения или ресурси, за да продават продуктите си на външни пазари, което ограничава техния потенциал за растеж.

Недостатъчните познания за рекламирането и онлайн търговията също представляват предизвикателство за бизнеса в региона. Много малки предприятия все още не са запознати с ползите от дигиталния маркетинг и електронната търговия, което им пречи да достигнат до по-широка аудитория и да увеличат продажбите си.

В заключение, област Кърджали е изправена пред няколко значителни предизвикателства, които възпрепятстват икономическия му растеж и развитие. Въпреки това, чрез инвестиране в инфраструктура, образование и обучение, както и насърчаване на предприемачеството и иновациите, регионът може да започне да преодолява тези пречки и да създаде по-просперираща икономика.

ВИЗИЯТА – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА

Подробни данни за област Кърджали са представени в контекста на Резултат 3.5.1 Картографиране на райони.

Въз основа на елементите на действие 3.5.1 относно региона и предприемачеството, идентифицирането на неговите силни и слаби страни, възможности и заплахи (SWOT анализ на региона, SWOT анализ на местното предприемачество), след това се формулира първи стратегически план за развитие на регион и главно за развитието на предприемачеството, така че да се формира основа за дискусия и размисъл от партньор 4 на проекта MarCh (PB 5, Стопанска камара - Кърджали) с местния бизнес и фактори за развитие в област Кърджали.

SWOT

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
ИКОНОМИКА <ul style="list-style-type: none"> Наличие на добре развит стопански сектор включващ автомобилна индустрия, шивашка промишленост, хранително-вкусова промишленост и добивната промишленост. Приоритетно развита преработващата промишленост, имаща водещо място в икономическата структура на Област Кърджали Наличие на традиционни за Областта	ИКОНОМИКА <ul style="list-style-type: none"> Остаряло оборудване, характерно с високи текущи разходи за част от предприятията; Висока цена на енергоносителите; Липсата на устойчив икономически растеж, затруднения във веригите на доставки и висока инфлация, поради наличието на кризисни явления, като войни и пандемии през периода 2020-2022г.;

<p>отрасли – металообработване, пневматично оборудване, машиностроене, приборостроене</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развитие на предприятия в сектор автомобилостроене. Присъствие на големи предприятия в отрасъла. • Наличие на предприятия с чуждестранно участие, с устойчиви пазари за реализация на произведената продукция. • Увеличение на технологично модернизираните предприятия. • Увеличение на експортно-ориентираните предприятия • Стратегическо местоположение на региона, през който преминава европейски транспортен коридор /ОЕТК/ № 9 Хелзинки - Александруполис; • Област Кърджали е богата на рудни и нерудни полезни изкопаеми, вкл. има залежи на качествен мрамор и облицовъчни материали, гнайс, туфи и варовици, бентонит, перлит, зеолит и др. • Наличието на директна транспортна свързаност между общинските центрове в областта, осигуряваща развитието на локални вериги за доставки във всички икономически сектори; • Подходяща инфраструктура за развитие на малък, среден и голям бизнес в общинските центрове - наличие на ясно обособени индустриални зони както в градската част, така и в крайградската, дава възможности за развитие на нови високо иновативни производства /автомобилостроене и части за автомобилната индустрия/ чрез привличане на чужди инвеститори; • Висок процент на икономическа активност 15-64 навършени години (67.9% , 2021 г.) • Нисък процент на безработица (1.7% 2021 г.) • Устойчив тренд на нарастване на преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия през последните 5 години с 82 %. • Благоприятни климатични условия за 	<ul style="list-style-type: none"> • Високи нива на производството на "ишлеме" и ниски нива на добавена стойност • Малък дял на големи предприятия (0,2%), опериращи на територията на област Кърджали, като бизнесът в областта е съставен предимно от микро дружества (над 92%); • Ниска нива на производителност и ресурсна ефективност в повечето МСП, поради нисък дял на високотехнологичните предприятия; • Силно изразена технологична остарялост и ниска степен на конкурентоспособност на предприятията в област Кърджали; • Концентрация на бизнеса в областния център-Кърджали и наличие на слаба дифузия на бизнеса в останалите населени места от областта; • Липса на единна система за информационно обслужване на туристопотока, единен рекламен и маркетингов продукт за областта, липса на функциониращо партньорство между всички туристически обекти в област Кърджали; • Липса на модерни тържища за селскостопанска продукция в малките населени места в областта и модерни напоителни съоръжения за развитие на интензивно земеделие; • Наблюдава се продължаващо последващо негативно влияние на КОВИД-19 кризата , водещи до затваряне на бизнеси в област Кърджали.
--	--

растениевъдство и животновъдство (Умерен климат с положителни температури и преобладаващи слънчеви дни).

- Обособени с голяма площ региони за производство на екологосъобразна растителна и животинска продукция (биологично земеделие).
- Традиция и квалификация на земеделските производители в отглеждането на технически култури.
- Налице са традиции в пчеларството, производството на риба и пр.
- Наличие на изградени напоителни системи в поливните площи,
- Опит в производството на водолюбивы култури
- Възможности за създаване на трайни насаждения от лозя и овощни култури
- 100 % възстановена собственост на земята
- Наличие на ветеринарно обслужване
- Наличие на относително голям брой едър рогат добитък
- Изградени съвременни мандри и организирано изкупуване на млякото
- Традиции в отглеждането на овце
- Подходящи условия за отглеждането на овце (оформени бази, паша и климат)
- Наличие на условия за развитие на рибовъдство (садково в яз.Студен Кладенец и Кърджали и по стопански начин в микроязовири)
- Като цяло броят на съществуващите пазари за предлагане и изкупуване на селскостопанска продукция са достатъчни.

СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

- Наличие на евтина и квалифицирана работна сила.
- За последните пет години общия брой на населението в областта се е повишил с 6,6% (2017-2021г.).

СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

- Наличие на отрицателен естествен прираст и засилена миграция към вътрешността;

<ul style="list-style-type: none"> ● Очакваната продължителност на живот за област Кърджали е по-висока спрямо средната за страната ● Една от малкото области в Република България с нисък относителен дял на населението на възраст 65+ в общия дял на населението в областта – под 21.3 % (НСИ, 31.12.2020 г.) ● Коефициентът на възрастова зависимост 26 в област Кърджали (46.7% за 2018 г. и 54.68% за 2020 г.) по-нисък от средния за страната (56.4%), т.е. на лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст (1.82 лица) ● Добра техническа инфраструктура за социални дейности, образование и здравеопазване; ● Наличието на специализирани учебни заведения. ● Наличие на квалифицирани преподаватели ● Наличие на специализирани институции за стари хора и услуги в домашна среда за хора с увреждания в област Кърджали; ● Наличие на потенциал за развитие на социални и културни дейности, като се отчитат функциониращи читалища в отделните населени места на област Кърджали, а в общинския център за ситуирани музей, галерия и театри; ● Изградена спортна инфраструктура, разнообразни спортни съоръжения, наличие на потенциал за развитие на спорта ● Въведен програмен подход при планиране на дейности в Дирекция “Хуманитарни дейности” – ежегодно изготвяне, приемане и реализиране на План – програма и Спортен календар за развитието на детско - юношеския, училищния, спорт за всички и спорт за високи постижения; ● Увеличават се общите средни доходи на домакинствата. ● Приходите от спестявания нарастват. ● Лошите заеми и кредити намаляват. ● Относително достатъчна задоволеност 	<ul style="list-style-type: none"> ● Задълбочаване процеса на демографско застаряване на населението; ● Наличие на концентрация на младите хора в градовете, а възрастните - по селата; ● Сравнително ниско заплащане на работещите в областта – 77% от средното за страната; ● Недостиг на квалифицирана работна ръка; ● Слабо ниво на предприемаческа инициативност - източниците на доходи се формират основно от работната заплата, като нейния относителен дял е най-голям; ● С най-висок дял са общите потребителски разходи; ● Недостиг на средства за свободно време, културен отдих, образование и здравеопазване. ● Над 50 % от регистрираните превозни средства са на възраст между 10 и 20 години; ● Темпа на увеличаване на общите средни доходи се съпътства от по-високо увеличаване на общите средни разходи на домакинствата (обедняване на населението); ● Няма равновесие между търсене и предлагане на работни места, като търсенето многократно надвишава предлагането. ● Липса на приемственост на работната сила в традиционните отрасли – над 55г. средна възраст на инженери и квалифицирана работна ръка в традиционни отрасли; ● Устойчива миграция на млади и квалифицирани специалисти в други по-развити райони и страни от ЕС. ● Формират се рискови групи на регионалния трудов пазар, които са неравностойни по отношение на
--	--

на семействата със собствени жилища.

- Увеличаване броя на личните автомобили - леки и товарни.
- Коефициентът на заетост в област Кърджали е по- висок от средния за страната.
- Увеличена активност на частния сектор в динамична бизнес среда.
- Равнището на безработица бележи тенденция на непрекъснато намаление.
- Намалява средния брой на безработните жени.
- Намалява средния брой на безработните младежи до 29 г.
- Изградена добре развита здравна мрежа, осигурена с медицински специалисти
- Наличие на достатъчна мрежа от учебни заведения с оптимална структура за образование, професионална подготовка и за получаване на висша образователна степен

останалите субекти, предлагащи работната си сила - безработни лица без специалност, с основно и по- ниско образование, продължително безработни лица с регистрация над 1 година и др.

- Наличие на група лица „професионални безработни“ и лица ползващи социални помощи в други страни от ЕС, отказващи да работят при нормите на заплащане в България – наличие на конфликт между социалните системи на страни от ЕС и пазара на труда в област Кърджали;

- Устойчива заетост на жените в нискоквалифицирани професии в шивашката промишленост, селското стопанство и др. при лоши условия на труд и ниско заплащане.

- Наличие на формална заетост в аграрния сектор, поради наличие на по-ниски нива на социални осигуровки, стимулиращи регистрацията като самоосигуряващи се лица-земеделски производители;

- Остаряла материална база в професионалните училища;

- Намаляване броя на учениците, включително отпадане на голяма част от малцинствените групи, преди средно ниво на образование;

- Закриване на училища;

- Остаряла материална извънучебна база (ритуални домове, читалища);

- Увеличаващ се дял на населението, нуждаещо се от включване в социалните услуги;

- Недостатъчен капацитет на съществуващите налични социални домове и центрове и необходимост от изграждане на нови;

- Недостиг на квалифицирани кадри, с

<p>ТРАНСПОРТ И ИНФРАСТРУКТУРА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стратегическо географско положение на област Кърджали • Изградена мрежа на техническа инфраструктура: интернет, ел. енергия, вода и други; • Преминаването на европейски транспортен коридор №9 през област Кърджали (Хелзинки- Санкт Петербург – Псков- Москва-Калининград- Киев- Любашевка/Роздилно `Украйна-Кишинев 	<p>подходящо образование и опит, които да работят в редица сектори от реалната икономика;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Въпреки че в област Кърджали са налице достатъчно на брой социални и културни обекти и от културно-исторически характер, включително за спорт, се наблюдават определени инфраструктурни проблеми, които възпрепятстват оползотворяването на потенциала им; • Липсва балансираност на заведенията за здравни грижи (съсредоточаване на специалисти и профилирани отделения в областния център); • Засилени вътрешни миграционни процеси към по-развити населени места и области. Положителен механичен прираст през последните 5 години (895 души средно годишно 2016-2020, като по-висок е дела на жените спрямо мъжете съответно 469:426 души); • Увеличаване дела на застаряващото население. • Недостиг на квалифицирани хора в трудоспособна възраст за включване в предоставянето на социални услуги; • По отношение на съществуващата спортна инфраструктура в учебните заведения, те имат нужда от основен капиталов ремонт. Тази слаба страна може да се разглежда като отсъствие на достатъчно стимул за задържане на младото поколение в областта. <p>ТРАНСПОРТ И ИНФРАСТРУКТУРА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отдалеченост от развити промишлени центрове – висока степен на излираност; • Лимитиране на товарните превози до 1,5 тона към Гърция, през ГКП Маказа-Нимфеа;
---	--

Букурещ - Русе - Велико Търново - Стара Загора - Хасково-Кърджали- Момчилград – Подкова - Александруполис

- Предпоставки за засилено трансгранично сътрудничество с Република Турция и Гърция
- По-голям брой слънчеви дни (202.7) от средното за страната, както и по-високи средномесечни температури от средните за страната, са предпоставка за изграждане на съоръжения за ВЕИ и за развитие на растениевъдството
- Водните течения и водните площи от територията на област Кърджали, заемат в пъти над средния % за страната / 1,8%/ и е предпоставка за развитие на поливно земеделие, воден туризъм.
- Наличие на неизчерпаеми залежи от нерудни полезни изкопаеми
- Изградени енергийна, ВиК и телекомуникационна системи,
- Осигурен добър достъп до високоскоростен интернет в рамките на общинския център - град Кърджали, и населените места извън него;
- Наличие на потенциал за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници, разположени на Общински инфраструктурни обекти.
- Налице е газопреносна мрежа, част от трасето на газовата връзка с Гърция и от тук е налице газификация и битови и на индустриални абонати в гр. Кърджали
- 87% от населението е централно водоснабдено.
- Кърджалийска област разполага с добри в количествено и качествено отношение водоизточници
- Общата гъстота на цялата републиканска пътна мрежа в Област Кърджали /0,187 км/кв.км/ е по-висока от средната за страната и като цяло е достатъчна.
- 99 % от общата дължина на републиканска пътна мрежа в областта е с настилка.
- Добре организиран автобусен транспорт, задоволяващ изцяло потребностите на

• Изпълнението на вътрешната за областта свързаност може да бъде компрометирано при продължаващо обезлюдяване на района и намаляване на жителите на населените места в област Кърджали;

• Недофинансирането на изграждане на между-общинска свързаност, вкл. и обходни маршрути (например, обходен път на гр. Кърджали), влошава не само инфраструктурата на областта, но и води до влошаване на условията за живот както в областния център, така и в останалите населени места;

• Налице е необходимост от модернизиране на наличната областна шосейна структура, която поради непрекъснат недостиг на финанси е в окаяно състояние, като това води до обезлюдяване на селата /област Кърджали е лидер по този показател със само 40,2% от пътищата в добро състояние/;

• На територията на област Кърджали е налице неравномерно инфраструктурно развитие, с лъчево-ориентирана инфраструктура с център гр. Кърджали и няколко основни транспортни лъча;

• Липса на баланс в развитието между урбанизирана градска и селска територия;

• Лошо състояние на техническата, пътна и транспортна инфраструктура. 85% от републиканската пътна мрежа в областта е третокласна, от която половината – бивши IV клас в незадоволително или лошо състояние;

• Наличие на множество свлачища при значително количество на валежите през зимния и пролетен сезон, които компрометират съществуващата инфраструктура;

• Лошо състояние на голяма част от

<p>населението.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Всички населени места от Област Кърджали са електрифицирани. • Електроенергийната мрежа е с възможности за допълнително натоварване. • Географски и климатични условия, подходящи за преобразуване на слънчевата енергия в електрическа и топлинна. • Наличие на ресурс (в рамките на 1 млн. тона годишно) от биомаса, подходяща за производството на енергия. • Подходящи природни условия за построяване на вятърни електрически централи и малки ВЕЦ. • Общата граница с Република Гърция, близостта до Република Турция и културно- историческото наследство на региона определят област Кърджали като регион с трансгранично значение и потенциал за интегрирано сътрудничество и растеж. • Обща граница на област Кърджали с префектури Ксанти, Родопи и Еврос от гръцка страна с дължина около 90 км. • Висока плътност на телефонизацията • До общините Кърджали, Момчилград, Джебел, Кирково и Черноочене има изградени оптични кабелни линии. • Реализираният цифров телефонен пренос до телефонните централи осигурява 99 % цифровизация на междуселищните връзки. • Покритието със сигнал на лицензираните национални телевизии е 100% за територията на цялата област. • Има максимално покритие на GSM-мрежите на националните оператори. • Степента на урбанизация е с минимална тенденция за покачване през последните три години • Благоприятно погранично месторазположение - около 90 км обща граница с Република Гърция. 	<p>изградената водопроводната и водоснабдителна мрежа в област Кърджали и влошено качество на водата;</p> <ul style="list-style-type: none"> • развитието на индустриалните зони и развитието на индустриалното производство в гр. Кърджали се сблъсква с необходимостта от изграждане на специализирана пречиствателни станция за отпадните води – ПСОВ, на индустриалните производители; • Лошо състояние на пътната и пешеходна улична мрежа в селата и града; • Недостатъчно ниво на адаптираната инфраструктура за хора с увреждания; • Наблюдава се недостатъчна осигуреност на малките населени места в област Кърджали с възможности за достъп до интернет и дистанционно обучение за учениците. • Липсва цялостен анализ и реалистична оценка на възможностите от гледна точка, както на ресурсната обезпеченост, така и на потенциалните пазарни сегменти; • Морално остаряла инфраструктура около язовирите Кърджали и Студен кладенец; • Некомасирана и раздробена обработваема земя. • Високо ниво на разпокъсаност на обработваемата земя, излужени и ерозирани почви • Множество нефункциониращи поливни инсталации • Малко сдружения на водоползватели по действащия закон за стопанисване на поливните съоръжения; • Недостиг на разсадници за производство на посадъчен материал и хладилна складова база; • Регистрирани относително малък брой земеделски производители –
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Област Кърджали попада в преходно-средиземноморския климатичен пояс. • Непосредствена близост до Средиземно море. 	<p>юридически лица, недостиг на организации на земеделски производители;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на единна кадастрална карта на региона; • Пазарът на земеделските земи в областта не е развит и цената е относително завишена; • Твърде малки(раздробени) животински стопанства - едър рогат добитък се отглежда по домакинства (средно по 2-3 млечни крави на семейство) при липса на интензивни технологии; • Отглеждат се предимно за мляко и задоволяване на собствени нужди с месо; • Недостатъчен контрол при използване на мъжки разплодници води до влошаване на качествата на породата; • Недостатъчен млеконадой, поради липса на селекция и неправилно отглеждане; • Недостиг на изградени изкупвателни пунктове по Европейското законодателство; • Наличие на изоставена и разрушена материална база; • Малкистада с нископродуктивни животни, отглеждани предимно за месо (овце); • Микроязовирите не са проектирани за интензивно рибовъдство; • Наличните пазари за предлагане и изкупуване на селскостопанска продукция не са съобразени с изискванията за подходящи терени, сгради и общи условия за този вид продукция; • Наличие на предимно млади иглолистни гори, с неизградена пътна мрежа и уязвими от пожари; • Недостатъчна ефективност на системата за опазване на горския фонд; • Липсва осъвременена визия за
--	---

	<p>развитието на дейностите в горите;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дърводобива не е съобразен с годишния прираст (450 хил. м³ спрямо 200 хил. м³) • Преобладаваща безпастирна паша и незаконна сеч; • Наличната водопроводна мрежа е с изтекъл срок на годност, като не се използва разумно; • Наличие на изградена канализационна мрежа само в големите населени места, като в останалите се използват септични ями и попивни кладенци; • На територията на Област Кърджали липсва автомагистрална пътна мрежа; • Основните пътища са амортизирани и с изтекъл експлоатационен период; • Липса на обходни пътища на общинските градове в Област Кърджали; • Недостатъчна дължина на пътищата III-ти клас в Област Кърджали с носимоспособност на пътната настилка 10 т/ос. • Цялостна незадоволителна оценка за състояние на пътната настилка на общинската пътна мрежа; • Наличие на не-модернизирана ж.п. линия за скорости до 60 км/час; • Неизградена ж.п. връзка с Република Гърция; • Изоставена (не-функционираща) инфраструктура за въздушен транспорт; • Ниско ниво на енергийна ефективност при използването на топлинна енергия в промишлеността и в бита; • Висок процент на сградите в региона без съвременна топлоизолация – над 90%; • Използва се 3,5% от биологичния ресурс за отопление (широколистни дърва за горене и дървесни пелети); • Недостатъчна проектна и финансова
--	--

ЕКОЛОГИЯ И ОКОЛНА СРЕДА

- Включени към канализационната мрежа в област Кърджали – повече от 50% от населението.
- Намаляване на директното заустване на непречистени отпадъчни води във водните басейни и намаляване на инфилтрацията в канализационната система;
- Организирано е сметосъбирането, сметоизвозването и сепариране на битовите отпадъци на всички населени места в област Кърджали.
- Утвърдени са разработени графици за сметоизвозване от отделните населени места на територията на общините в област Кърджали
- Действаща Програма за управление на отпадъците на територията на общините в област Кърджали.
- Наличие в област Кърджали се намират два от най-големите язовира в България – Кърджали и Студен кладенец;
- В област Кърджали са взети мерки за намаляване икономическото и социалното въздействие на свлачищните процеси, като две свлачища са укрепени, а укрепването на още три е в проект;
- Област Кърджали е регион със специфична флора и фауна с представители на няколко зоогеографски зони с редки изчезващи видове включени в Червената книга на

готовност за производство на електрическа енергия от вятърни електрически централи и МВЕЦ;

- В региона има слабо изградена газопреносна и газоразпределителна мрежа;
- Ограничено наличие на количество на геотермални енергийни източници;
- Ниска усвояемост на средствата по действащите програми , финансирани от ЕС в региона – 886 евро на глава от населението;
- Силно ограничени контакти на културно-битово ниво от двете страни на границата;
- Има кабелна телевизия само в общинските центрове;
- Обезлюдяване на малки населени места (кметства и махали);

ЕКОЛОГИЯ И ОКОЛНА СРЕДА

- Високи нива на замърсяване на околната среда, включително замърсени почви с олово, кадмий и цинк по поречието на р.Арда
- Недостатъчно ефективно управление на ловния ресурс – слабо развит международен трофеен лов;
- Недостатъчно възможностите за ловен туризъм, предлагани от външни структури и организации за региона;
- Високи нива на популацията на вълка, чакала и скитащи кучета;
- Силно намаляващи запаси на местни видове дивеч (дива свиня, сърна)
- Слабо основано икономически е извозването на отпадъците до регионално депо Кърджали;
- Недостатъчен потенциал и изградени структури на ниво общини за опазване,

България ендемити и реликти и голямо разнообразие от ценни лечебни растения;

- Има изградени структури за наблюдение и опазване на околната среда;
- На територията на област Кърджали преобладават региони на които няма регистрирани замърсявания от антропогенна дейност;
- Изградена структура за управление и стопанисване на горите
- Формиращи се горски екосистеми на базата на извършени залесявания през последните 50 години в размер на 1000 000 дка
- Благоприятни условия за лов и наличие на значителни запаси от благороден елен, дива свиня, сърна, заек, яребица, кеклик и фазан, както и на муфлон и елен лопатар;

ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

- Област Кърджали разполага с уникално културно- историческото наследство, фолклор, обичаи, традиционни занаяти, запомняща се вдъхновяваща духовна среда и формиращи се амбиции за развитие на туризъм.
- Утвърдени културни традиции за взаимно честване на различните етно-културни празници
- Запазени са множество паметници на културата;
- Наличие на уникално историческо наследство. Открояват се множеството

развитие и разширяване на биоразнообразието;

- Незадоволително състояние на колекторите на канализационната мрежа;
- Наличие на множество потенциални замърсители на въздуха са големите промишлени предприятия, разположени в град Кърджали и в някои други населени места;
- В района на областния център са налични потенциални замърсители, като оросителната инсталация на “Хвостохранилище - Кърджали 2”;
- Средногодишните нива на концентрации на оловни аерозоли и аерозоли на кадмий са над пределно допустимите норми;
- Не е въведено повсеместно разделно събиране на отпадъците;
- В производствените зони в гр.Кърджали и в землищата на някои села, са налични стари екологични замърсявания на почвите с тежки метали;
- Наличие на много нерегламентирани сметища и стари замърсявания;
- Наличие на свлачища и силни свлачищни процеси, обусловени от геолого-тектонски, климатични, хидроложки, инженерно-геоложки и други фактори.
- Налична е повърхностна денудация и руслова ерозия по речните брегове.
- В областта няма изграден център за опазване и наблюдение на околната среда.

ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

- Легловата база е концентрирана в областния център гр. Кърджали и не е пряко свързана с туристически маршрути,

<p>културно-исторически паметници, с които е изпълнен района – Перперико, Татул, Устра, Монек юг и др.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Област Кърджали е средище на културни ценности. Техният произход е свързан с мултинационалността на населението и толерантността между етноси и религии; • Наред с историческите са налице и редица уникални природни забележителности в областта – пещера Утробата, Каменната сватба, Каменните гъби и др.; • Традиционната кухня в област Кърджали е смесицата между Европейската и Азиатската кухня; • Културният календар на област Кърджали е изпълнен с множество събития, сред които ежегодното провеждане на различни фестивали, конкурси, събори, културни и спортни събития; 	<p>отдых и почивка;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ниска заетост на легловия фонд, съсредоточен предимно по трасето на транзитния поток към Гърция; • Много от паметниците не се поддържат и не са обозначени на туристическите маршрути; • Недостатъчно използване на туристическия потенциал на областта, вкл. и поради слабата инфраструктурна свързаност между отделните природни и културни забележителности; • Нерегулирани взаимоотношения по отношение на използване туристическия потенциал на исторически и природни обекти, които са изключителна държавна собственост; • Слабо използване на природните особености, вкл. водните басейни, които не са били приоритет на националните мерки за развитие на регионите..
--	--

ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
--------------------	----------------

<p>ИКОНОМИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Формиране на местни и регионални сдружавания на клъстери и бизнес мрежи, както и наличен потенциал за изграждане на свързани производства на база на наличните такива; • Наличие на подкрепа за прилагането на мрежовия подход от МСП (включване в мрежи в рамките на европейски инициативи, мерки и операции); • Наличие на подкрепа на стартиращи предприятия от всички сектори и създаване среда за укрепването им; • Възможности за подкрепа на интелигентни „зелени“ бизнеси, опазване на биологичното разнообразие и околната среда; • Потенциал на залежите на полезни изкопаеми – зеолит, бентонит и др. • Насърчаване чрез подходящи национални мерки и програми, вкл. риба с финансовата подкрепа на Програма Морско дело, 	<p>ИКОНОМИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прилагането на неефективни икономически механизми и отказа от изпълнение на проекти за интегрирана свързаност със съседни общини, ще задълбочи съществуващата в момента тенденция на отделеност; • Гражданско противопоставяне и възникване на обществено недоволство, застрашаващо реализирането на инвестиционни проекти в определени производства; • Изпълнението на проекти за насърчаване на икономическото и социално развитие на област Кърджали би могла да се възпрепятства поради недостатъчен инвестиционен интерес и/или неподходяща квалификация и липса на мотивация на местната общност; • Недостатъчно усвояване на предоставеното финансиране, от
---	---

рибарство и аквакултури за периода 2021-2027, на създаването и регистрирането на ферми за развъждане, отглеждане и угояване на риба в язовирите, намиращи се на територията на област Кърджали, вкл. изграждането на тържища за риба, хладилни помещения за съхранение на риба, фабрики и цехове за преработка на риба и рибни продукти;

- Насърчаване на социално предприемачество в област Кърджали в различни сфери на икономиката;
- Наличие на възможностите за повишаване на конкурентоспособността на предприятията, посредством използване на местния трудов и ресурсен потенциал;
- Наличие на условия за повишаване на конкурентоспособността на местната икономика, чрез финансиране на проекти с европейски средства;
- Развитие на инфраструктура, обслужваща селскостопанските производители и занимаващите се с рибовъдство и аквакултури (тържища, лаборатории и други);
- Подобряване на местния туризъм, чрез създаване на условия за изграждане и устойчиво развитие на туристически потенциал и увеличаване на туристопотока;
- Използване на потенциала за развитие на ловен, риболовен и културно-исторически туризъм в област Кърджали;
- Насочване на публични средства за изграждане на инфраструктура в индустриални зони;
- Създаване на поминък и задържане на населението в областта;
- Достъп до суровини и пазари на Европейския съюз.
- Достъп до финансови ресурси и технологии от Европейския съюз.
- Трансгранично сътрудничество с Гърция и Турция.
- Разработването на залежи на нерудни изкопаеми.

държавния бюджет и фондовете на Европейския съюз;

- Незаинтересованост от гръцка страна за разширяване на възможностите по ОЕТК № 9 и регионалните ГКПП, по отношение на товарен транспорт и обмен на стоки;
- Спиране на добива от руди;
- Невъзможност за следване хода на развитие на технологиите;
- Изменение на ценовите равнища и инфлационни с присъединяването на страната към Евророната;
- Недостатъчно ниво на чуждестранни инвестиции;
- Задълбочаваща се икономическа криза и невъзможност за усвояване на средствата от фондовете на Европейския съюз;
- Спиране/забавяне на интеграционните процеси;
- Икономическа криза и сриване на енергийния пазар;

- Разработване на залежите от злато.
- Производство на облекла и колекции, собствен бранд;
- Преориентиране към отглеждане на друг вид технически култури (етерично-маслени и билкови култури);
- Реновиране и изграждане на нови високо-ефективни и рентабилни поливни системи;
- Създаване на условия за реален пазар на земеделската земя, като се създаде единна кадастрална карта на региона;
- Създаване на условия за сдружаване на земеделските производители подпомогнато от външни донори;
- Финансови възможности за създаване на разсадници за производство и аклиматизация на посадъчен материал от трайни насаждения;
- Използване на нови сортове трайни насаждения, с качествен посадъчен материал и пазарносьобразен видове и сортов състав;
- Възстановяване на замърсените с тежки метали почви и повишаване на тяхното плодородие;
- Изграждане на мащабни конкурентноспособни ферми в животновъдството;
- Подпомагане създаването на местни малки и средни предприятия за преработка на земеделска и животновъдна продукция;
- Формулиране на цялостна концепция за управление на горския фонд в област Кърджали, съобразена с общинските планове за развитие;
- Стимулиране на по-добри условия за формиране на местен бизнес за извършване на дейности в горския фонд;
- Развитие на еко и риболовен туризъм, около язовирите Кърджали и Студен кладенец;
- Разработване и имплементиране на единна маркетингова стратегия за развитие на туризма в областта;

- Подпомагане на малкия и среден бизнес, чрез програми и мерки, финансирани от фондовете на Европейския съюз;
- Търсене на алтернативни форми за семеен бизнес в туристическата индустрия и селското стопанство, включително чрез адаптиране на съществуващия жилищен фонд;
- Интегриране на лица от трети страни в трудовия пазар на област Кърджали;
- Подпомагане малкия и среден бизнес за създаване на работни места чрез програми и мерки, финансирани от фондовете на Европейския съюз;
- Предоставяне на условия за откриване на нови Висши училища в гр.Кърджали и други общински центрове;
- Модернизирване на учебния процес според изискванията на ЕС;
- Разработване на цялостна стратегия за развитие и съхранение на историческото и културното наследство, както и традициите в региона;
- Стимулиране на трансгранични контакти на културно и битово ниво със съседите от Гърция и Турция;
- Модернизация и реконструкция на ВиК мрежата;
- Изграждане на канализационна система във всички населени места над 500 души;
- Подобряване на съществуващата и изграждане на нова инфраструктура за развитие на регионалните и трансгранични връзки;
- Реконструкция на ж.п.мрежата в областта и създаване условия за ж.п. връзка с Република Гърция;
- Ремонтиране и осъвременяване на съществуващата инфраструктура за въздушен транспорт;
- Изграждане на цялостна газопреносна и газоразпределителна мрежа в област Кърджали;
- Увеличено прилагане на технологии за използване на био масата за производство на енергоносители (пелети и други).

- Развитие на ВЕИ сектора, посредством изграждане на малки ВЕЦ, фотоволтаични и вятърни електрически централи;
- Промотиране на масово използване на соларни панели за БГВ;
- Възможност за изграждане на Еврорегион съвместно с Област Хасково и заинтересованите региони от Република Гърция и Република Турция с цел подобряване на инфраструктурата в региона, социално-икономическо сближаване и подобряване на околната среда.
- Повишено участие в програмите на ЕС и използване на други възможности за трансгранично сътрудничество;
- Технологично модернизиране и разширяване на телекомуникационната инфраструктура;

СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

- Използване на необходимия потенциал за създаване на подходяща мотивация и задържане на младите хора в област Кърджали;
- Стимулиране на социалното предприемачество, чрез използване на възможности за разнообразяване на предлаганите социални услуги и иновативно прилагане във всички сектори на икономиката в областта;
- Развитие на образователния сектор и повишаване на качеството на обучението, с цел задоволяване потребностите на местния пазар на труда;
- Увеличаване на дела на заетите висшисти.
- Увеличаване на средната работна заплата, при позициониране в сектори с по-висока добавена стойност.

СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

- Продължаващи негативните демографски процеси;
- Недостатъчно мотивиран и квалифициран персонал, за обслужване на социалните дейности и социалните институции в област Кърджали;
- Недостатъчна възможност за съфинансиране, с цел изпълнение на определени проекти в област Кърджали;
- Потенциално възникване на обществено недоволство, застрашаващо реализирането на инвестиционни социални проекти;
- Липса на мотивация от страна на местното население и гражданското общество за включване в процеса на образователна, социална и културна трансформация;
- Все по застаряваща квалифицирана работна ръка;
- Възпрепятстване на интеграционните процеси;

ТРАНСПОРТ И ИНФРАСТРУКТУРА

- Развитие на инфраструктурата на ГКПП-Маказа и оптимално функциониране на ОЕТК № 9.
- Разкриване и на други ГКПП с регионално значение - Аврен, Егрек, Тихомир, Шумнатица, Бенковски-Чала и др.
- Цялостно подобряване на регионалната пътна мрежа и свързаност с коридор №9 и транспортен коридор №4 и №10;
- Потенциал за комбиниране на различните видове транспорт и тяхното ефективно използване, чрез създаване на интермодални връзки за шосеен, ж.п., морски и въздушен транспорт;
- Стимулиране на ПЧП и инвестиции във важни инфраструктурни проекти;
- Приоритизация и интегриране на наличния исторически, културен и природен потенциал за развитие на интегриран туризъм;
- Потенциал за развитие на транспортна инфраструктура (водна, наземна);
- Внедряване на енергийно-ефективни мерки и производства;
- Създаване на инфраструктура за събиране, складиране, съхранение и експортиране на земеделска продукция;
- Изградено газифициране на индустриалните зони може да послужи като стимул за привличането на потенциални инвеститори и за развитието на местния бизнес.

ЕКОЛОГИЯ И ОКОЛНА СРЕДА

- Внедряване на пречиствателни станции за отпадни битови води;
- Разработване на оценка на замърсените територии и води и прекратяване на действащите замърсявания;
- Създаване на единна система за управление на ТБО;
- Създаване на система за разделно събиране на отпадъците.
- Създаване на условия за противоерозионни мероприятия в

ТРАНСПОРТ И ИНФРАСТРУКТУРА

- Повишаването на качеството на живот на жителите и оползотворяването на възможностите за икономическо и социално развитие могат да бъдат възпрепятствани от влошаване екологичното състояние и на действаща канализационна мрежа в част от населените места в област Кърджали;
- Недостатъчно финансиране от държавния бюджет и фондовете на Европейския съюз за изграждане на нова и подобряване на съществуващата инфраструктура;
- Продължаващ процес на делба на наследствените имоти, което води до намаляване на средната площ на имотите;
- Забавяне създаването на съюзи на водоползвателите по региони;

ЕКОЛОГИЯ И ОКОЛНА СРЕДА

- Недостатъчен напредък по решаване на проблемите свързани с околната среда;
- Наличие на природни бедствия;
- Недостатъчно финансиране от държавния бюджет и други донори за опазване на околната среда;
- Липса на интерес от инвестиции в еко и био индустрията;
- Наличие на ниско покритие от Natura 2000 и защитени територии;

общинския и частен поземлен фонд.

- Наличието на значими водни обекти като язовирите: Кърджали и Студен кладенец, както и преминаването на р.Арда през средата на град Кърджали са добра предпоставка за развитие на подсектора на рибарството и аквакултурите, от една страна, и на производството на енергия от възобновяеми източници (микро и големи ВЕЦ);
- Налице са обширни територии, които могат да се определят като Екологично чист район, което позволява развитие на био-производство и дава възможност на местните производители да се сертифицират като био-производители;
- Добре развито транс-гранично сътрудничество за икономическо коопериране
- Наличие на благоприятни природни и климатични условия, вкл. най-голям брой на дните със слънцегреене, за развитие на селско стопанство.
- Изграждане на нова пречиствателна станция, обслужваща промишлените зони, която да привлича потенциални чуждестранни инвеститори във високотехнологични и устойчиви производства;
- На територията на област Кърджали са налични множество защитени територии, по Закона за защитените територии, което дава възможност за развитие на био-земеделие и био-производство;
- Увеличаване на енергийната ефективност, внедряването на ВЕИ, намаляване на емисиите от парникови газове и употребата на изкопаеми фосилни горива в област Кърджали може да бъде осезаема при използване на подходящи програми и мерки за опазване на околната среда;
- Потенциала на наличните животински видове, местообитания и други природни забележителности дава много възможности за развитие, както и отговорности свързани с ползването на земите и горите в тези райони и

- Регионалното депо за отпадъци функционира само с една клетка, която ще се запълни в следващите 4-5 години, което може да доведе до екологична катастрофа, ако не бъде изградена нова такава;
- Наличие на масови свлачища при значително количество на валежите през зимния и пролетен сезон, които компрометират съществуващата инфраструктура.
- Наличие на продължаващото замърсяване на води и почви;
- Наличие на каламитети от болести, вредители и горски пожари унищожаващи големи площи от новосъздадените екосистеми

<p>съобразяването на проектите за регионално развитие с тях;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развитието на област Кърджали се свързва с възможностите за оползотворяване на природните и географските дадености и потенциала на р. Арда (възможности за развитие на речна/язовирна инфраструктура и речен/язовирен туризъм) • Високото ниво на чистота на въздуха в област Кърджали, над средният европейски индекс за качество на въздуха, е предпоставка за развитие на различни еколого-съобразни икономически дейности <p>ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наличието на трансграничната свързаност както и на между-общинската свързаност за създаване на регионални туристически маршрути; • Създаване на възможностите за еко, био, спортен, риболовен и други видове туризъм, които притежават потенциала да привличат посетители от страната и извън нея; • Синхронизиране на икономическата политика и използване на бизнеса да привлича посетители на различните потенциални туристически обекти. 	<p>ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изменението в природните условия, вкл. свачищни процеси, наводнения и други могат да застрашат не само запазването на различните потенциални туристически обекти, но и да компрометират развитието на туризма в област Кърджали; • Лошото екологично състояние на област Кърджали, може да повлияе негативно на потенциални туристи по поречието на р. Арда и язовирите Кърджали и Студен кладенец;
--	--

В. Визията за област Кърджали

Визията за икономическо развитие на област Кърджали трябва да бъде насочена към превръщането ѝ в процъфтяващ, устойчив и привлекателен регион, който използва своите уникални предимства и ресурси за стимулиране на растежа и създаването на работни места, като представяме примерна такава формулировка:

„До 2030 г. област Кърджали ще се превърне в проспериращ и динамичен регион, известен със своята богата култура, природна красота и висококвалифицирана работна сила. Той ще бъде център за иновации и предприемачество, привличайки местни и чуждестранни инвестиции и стимулирайки растежа на малкия бизнес. Регионът ще използва своя стратегическо местоположение и връзки с Гърция и Турция, за да се превърне във водещ център за трансгранична търговия и сътрудничество. Чрез инвестиране в образование, инфраструктура и технологии, Кърджали ще осигури по-добро качество на живот за своите жители и ще стане желано място за живеене, работа и посещение.“

За постигането на тази визия могат да бъдат предприети следните стъпки:

1. Развитие на инфраструктурата: Подобряване на транспортните връзки, включително пътища, железопътни линии и летище, за да се улесни движението на стоки и хора през и извън региона. Това ще направи Кърджали по-привлекателен за инвеститори и ще подобри свързаността на местните общности.
2. Образование и обучение: Инвестиране в образованието и обучението, за да се подготви работната сила за съвременната икономика. Това включва професионално обучение, висше образование и програми за непрекъснато учене, които дават на хората уменията, необходими за работа в различни индустрии.
3. Насърчаване на предприемачеството: Създаване на подкрепяща среда за стартиращи фирми и малки предприятия чрез предоставяне на финансиране, менторство и достъп до мрежи. Това може да помогне за стимулиране на растежа на местния бизнес и създаване на нови работни места.
4. Използвайте трансграничното местоположение: Използване на близостта на Кърджали до Гърция и Турция, за да насърчите трансграничната търговия и сътрудничеството. Това може да включва организиране на търговски панаири, насърчаване на двустранни партньорства и подкрепа за малки и средни предприятия, които искат да разширят дейността си в съседните страни.
5. Маркетинг и промоция: Популяризиране на уникалните предимства и ресурси на Кърджали, като богатото културно наследство, природната красота и здравословния начин на живот. Това може да помогне за привличането на туристи и инвеститори и да стимулира местната икономика.

6. Дигитална трансформация: Насърчаване на използването на цифрови технологии за подобряване на ефективността и конкурентоспособността на бизнеса. Това включва обучение по дигитален маркетинг, електронна търговия и използване на облачни услуги.
7. Ангажиране на общността: Включете местните общности в процеса на вземане на решения и гарантирайте, че развитието отговаря на техните нужди и приоритети. Това може да помогне за изграждането на доверие и подкрепа за инициативите за икономическо развитие.

Чрез прилагането на тези стъпки област Кърджали може да преодолее настоящите си предизвикателства и да се превърне в проспериращ и устойчив регион, който използва своите уникални предимства и ресурси за стимулиране на растежа и създаването на работни места.

В горната логика предложените интервенции за укрепване на конкурентоспособността на региона са представени по-нататък, структурирани в пет оперативни цели като следното:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1

ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ КЛИМАТ И БИЗНЕС ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА РЕГИОНА ЧРЕЗ ИНВЕСТИЦИИ В ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ И СВЪРЗАНАТА С БИЗНЕСА ИНФРАСТРУКТУРА.

Тази стратегическа цел подкрепя действията и мерките за преодоляване на изоставането на регионалната икономика от средната за страната. В допълнение към навакването на изоставането чрез специфично насочена подкрепа на националната и регионалната политика, област Кърджали следва да мобилизира и включи своя специфичен потенциал за растеж и движещите сили на растежа, както и да укрепи сравнителните си предимства. Недостатъчно използваните ресурси, които също са потенциал за регионално развитие в положителна посока, включват селското стопанство, природните ресурси и културното наследство. Необходимо е да се приложат мерки за ефективно използване и валоризиране на тези специфични потенциали във всички части на региона и да се адаптират към тях областите на обучение на човешките ресурси и необходимата инфраструктура - агро, достъп до културни и туристически обекти и изграждане на производствени и логистични съоръжения.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2

БАЛАНСИРАНО ГРАДСКО РАЗВИТИЕ И НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ

Елементите на регионалната и местната инфраструктура са основен фактор, стимулиращ развитието на бизнеса и икономическото балансиране на територията. Развитието на регионалната инфраструктура е и потенциален източник за привличане на инвестиции, създаване на нови работни места и подобряване на качеството на живот.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3

РАЗВИТИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ И УВЕЛИЧАВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИ В РЕГИОНА

За да се създадат по-добри възможности за бизнес и да се подобри качеството на живот, инвестициите в административния капацитет и в повишаването на ефективността на публичните администрации и публичните услуги са от особено значение. Нарастващите изисквания на гражданите и бизнеса за бързина и качество на услугите изискват насочване на ресурсите към оптимизиране на процесите на предоставяне на административни услуги и хоризонталната оперативна свързаност на публичните институции.

ПРИОРИТЕТИ, СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ, ДЕЙСТВИЯ/МЕРКИ/ПРОЕКТИ, НЕОБХОДИМИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ

Стратегията се фокусира върху следните приоритети, специфични цели и мерки за развитието на област Кърджали:

Приоритет 1: Подобряване на икономическия климат и бизнес привлекателността на региона чрез инвестиции в човешки капитал и свързана с бизнеса инфраструктура.

Специфични цели:

1.1. Подобряване на качеството на образованието и обучението чрез увеличаване на броя на завършилите висше образование и придобиване на професионална квалификация.

Действия/мерки/проекти:

1.1.1. Разработване и изпълнение на програми за продължаващо обучение и повишаване на квалификацията на заетите лица в целевите отрасли.

1.1.2. Прилагане на мерки за насърчаване на дуалното обучение и стажовете в предприятията.

1.1.3. Подобряване на материалната база и оборудването в образователните институции.

1.1.4. Насърчаване на сътрудничеството между образователните институции и бизнеса за осигуряване на съответствие на учебните програми с нуждите на пазара на труда.

1.2. Подобряване на достъпа до качествено здравеопазване чрез модернизиране на здравната инфраструктура и осигуряване на достатъчно медицински персонал.

Действия/мерки/проекти:

1.2.1. Изпълнение на проекти за обновяване и оборудване на лечебни заведения.

1.2.2. Привличане и задържане на здравни специалисти чрез подобряване на условията на труд и заплащане.

1.2.3. Разработване и прилагане на програми за превенция и ранно откриване на заболявания.

1.3. Подобряване на достъпа до финансови услуги чрез насърчаване на развитието на финансовия сектор и осигуряване на достъп до финансиране за микро-, малки и средни предприятия (МСП).

Действия/мерки/проекти:

1.3.1. Създаване на гаранционни фондове за подпомагане на МСП при получаване на банкови заеми.

1.3.2. Насърчаване на развитието на алтернативни финансови инструменти, като например микрокредитиране и дялово финансиране.

1.3.3. Подобряване на финансовата грамотност на населението чрез обучения и информационни кампании.

1.4. Подобряване на транспортната свързаност чрез развитие на пътната, железопътната и въздушната инфраструктура.

Действия/мерки/проекти:

1.4.1. Изпълнение на проекти за рехабилитация и строителство на пътища, свързващи общинските центрове и граничните пунктове.

1.4.2. Модернизация на съществуващата жп инфраструктура и проучване на възможностите за развитие на нови железопътни линии.

1.4.3. Развитие на летищна инфраструктура и услуги за улесняване на международния въздушен транспорт.

1.5. Подобряване на достъпа до широколентов интернет чрез разширяване на покритието и подобряване на качеството на услугата.

Действия/мерки/проекти:

1.5.1. Изпълнение на проекти за развитие на широколентова инфраструктура в райони, където липсва такава.

1.5.2. Насърчаване на частните инвестиции в телекомуникационната инфраструктура.

1.5.3. Провеждане на кампании за повишаване на осведомеността относно ползите от използването на цифрови технологии.

Приоритет 2: Балансирано градско развитие и намаляване на регионалните различия в качеството на живот.

Специфични цели:

2.1. Подобряване на жилищните условия чрез насърчаване на социалния жилищен фонд и прилагане на мерки за енергийна ефективност.

Действия/мерки/проекти:

2.1.1. Разработване и прилагане на политики и програми за насърчаване на социалния жилищен фонд.

2.1.2. Прилагане на мерки за енергийна ефективност в съществуващия жилищен фонд, включително обновяване на сгради и внедряване на възобновяеми енергийни източници.

2.1.3. Подобряване на качеството на услугите, предоставяни от комуналните услуги, включително водоснабдяване, канализация и управление на отпадъците.

2.2. Подобряване на обществените пространства и инфраструктурата чрез развитие на зелени площи, паркове и зони за отдих.

Действия/мерки/проекти:

2.2.1. Изпълнение на проекти за развитие на зелена инфраструктура в градските райони.

2.2.2. Реновиране и поддържане на обществени пространства, включително площи, паркове и пешеходни зони.

2.2.3. Подобряване на достъпа до спортни и развлекателни съоръжения.

2.3. Насърчаване на културното и историческо наследство чрез опазване, реставрация и популяризиране на културните забележителности.

Действия/мерки/проекти:

2.3.1. Прилагане на мерки за опазване и реставриране на културни паметници и исторически сгради.

2.3.2. Организиране на културни събития и фестивали, които показват местното културно наследство.

2.3.3. Разработване на интегрирани туристически продукти, които включват културни, природни и исторически забележителности.

Приоритет 3: Развитие на административен капацитет и увеличаване на възможностите за привличане на инвестиции в региона.

Специфични цели:

3.1. Подобряване на институционалната рамка за привличане на инвестиции чрез подобряване на регулаторната среда и предоставяне на качествени услуги на бизнеса.

Действия/мерки/проекти:

3.1.1. Рационализиране на процедурите за издаване на разрешителни и опростяване на административните процедури за бизнеса.

3.1.2. Въвеждане на електронни услуги за бизнеса и гражданите.

3.1.3. Подобряване на капацитета на държавните служители за предоставяне на качествени услуги на бизнеса.

3.2. Подобряване на бизнес средата чрез насърчаване на иновациите, предприемачеството и интернационализацията на бизнеса.

Действия/мерки/проекти:

3.2.1. Насърчаване на иновациите чрез разработване и прилагане на политики и програми, които подкрепят научните изследвания и технологичното развитие.

3.2.2. Подпомагане на развитието на предприемаческата екосистема чрез създаване на инкубатори, акселератори и споделени работни пространства.

3.2.3. Насърчаване на интернационализацията на бизнеса чрез участие в международни търговски изложения и форуми.

3.3. Подобряване на координацията между различните заинтересовани страни за по-ефективно използване на ресурсите и постигане на целите на регионалното развитие.

Действия/мерки/проекти:

3.3.1. Създаване на платформи за диалог и сътрудничество между публичния и частния сектор, гражданското общество и академичните среди.

3.3.2. Разработване на интегрирани планове за развитие, които отчитат специфичните нужди и потенциали на отделните територии.

3.3.3. Насърчаване на партньорствата за териториално сътрудничество със съседни региони и държави.

За реализация на тези цели и мерки, ще се търси съответствие с вече приетите на национално и регионално ниво такива, както и съдействието на всички институции и организации, както следва:

4. ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ

4.1 Програми 2021-2027

- Ключовите стратегии

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен регион за планиране от ниво 2

План за интегрирано развитие на Община Кърджали 2021 – 2027

План за интегрирано развитие на Община Ардино 2021 – 2027

План за интегрирано развитие на Община Джебел 2021 – 2027

План за интегрирано развитие на Община Крумовград 2021 – 2027

План за интегрирано развитие на Община Криково 2021 – 2027

План за интегрирано развитие на Община Черноочене 2021 – 2027

4.2 Иновации

Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021 – 2027 г. (ИСИС) (в проект)

- Основните тематични оси на Стратегията/ите

Стратегията е едно от ключовите условия за предоставяне на България на достъп до ресурсите до двете европрограми за България по линия на МИР – Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027 г. (ПКИП) с бюджет 3 млрд. лв. и Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021-2027 г. (ПНИИДИТ) с бюджет малко над 2 млрд. лв. Общият бюджет на програмите е над 5 млрд. лв.

Стратегията дефинира пет тематични области, в които България разполага с конкурентно предимство и капацитет за интелигентна специализация.

Първата е „Информатика и ИКТ“ – това е един от най – бързо развиващите се сектори в икономиката, насочен към разработване на софтуерни и информационни системи, както и сектор с висок експортен потенциал, привличащ значителни чуждестранни инвестиции.

Втората е „Мехатроника и микроелектроника“ – обхващаща проектирането, технологията, производството и експлоатацията и приложението на мехатронните системи и интегралните схеми (чиповете) в широк спектър от сектори – информационни технологии, комуникации, автомобилостроене, машиностроене, аерокосмическа индустрия, земеделие, медицина, битова електроника и т.н. Пример за мехатронен подход с доказан потенциал за страната са автоматизираните машини и системите за роботизация и автоматизация.

Третата е „Индустрия за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии“ – с насоченост към иновациите в областта на чистото производство/производството на биопродукти – храни, козметика, лекарства, произведени от български суровини и предлагане на медицински, лечебни и възстановителни услуги.

Четвъртата е „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“ – модернизиране на индустриите и бизнес секторите с творчески принос, обновяване на градските и селските райони, проектиране на продукти и услуги, произвеждане и дигитализиране на съдържание.

Петата е „Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика“ – намаляване на потреблението на ресурсите във всички икономически сектори и сфери на обществен живот, стимулиране на кръгова икономика (произведи-използвай- изхвърли), повишаване на ресурсната, и в частност, енергийната производителност при следване на принципите на кръговата икономика и стимулиране внедряването на нисковъглеродни, ресурсно ефективни и безотпадни технологии.

Визията на ИСИС е България да се развие като център за средно- и високотехнологични иновации в стратегически области с утвърден капацитет и пазарни позиции. Също така да подкрепи и утвърди като устойчива, модерна и иновативна предприемаческата екосистема в България. Сред основните цели на Стратегията е подобряване на научноизследователската система и иновационно представяне на предприятията.

Представеният проект на ИСИС е доразвито и актуализирано издание на документа от програмния период 2014-2020, разработено в съответствие с целите за устойчиво развитие на ООН и шестте приоритета на Европейската комисия за 2019- 2024 г. – Европейският зелен пакт, Европа подготвена за цифровата ера, Икономика в интерес на хората, По-силна Европа на световната сцена, Утвърждаване на европейския ни начин на живот и Нов тласък за европейската демокрация.

- Производство на знания и иновации в областта

Научната дейност в област Кърджали се развива по линия на две основни направления:

- Изследователска и научна дейност от ВУЗ и публични изследователски центрове и

- Научни и развойни центрове към предприятия и членове на НТС-Кърджали
- Трансфер на иновации – залог на връзки. изследователски институции и бизнес общността

Трансферът на технологии е важна и неразделна част от иновационния процес. Държавни лаборатории, изследователски институти, университети са мотивирани и подкрепяни от приложното технологично използване на техните изследвания.

В съвременния свят стратегията за оцеляване и развитие на обществото и държавите се основава главно единствено на желанието за лидерство в различни области на дейност. За създаване на нови модели, прототипи, технологии и продукти, както и тяхното преобразуване в съвременния свят се използва терминът „иновация“, който има много дефиниции.

Трансферът на технологии е основната форма за насърчаване на иновациите от етапа на разработка до търговското внедряване.

Тази концепция включва всякакви начини за превръщане на една идея в търговски продукт: прехвърляне на патенти, техническа документация, обмен на научни разработки, създаване на съвместни предприятия и т.н. .

На настоящия етап от развитието на световната икономика трансферът на технологии служи като един от източниците на икономическа независимост, тъй като предоставя на икономическите субекти стратегически възможности за развитие на вътрешния пазар и нови развиващи се индустрии, заемайки и адаптирайки постиженията на повече развити страни, вградени в транснационалната инфраструктура на световните пазари. Отчитайки потенциала на всеки икономически субект, трябва да се разработи собствен подход към трансфера на технологии във връзка с организацията на производството и иновационната политика.

В област Кърджали този трансфер е изразен по линия на няколко направления:

- от публични научни центрове към бизнеса;
- от свързани чуждестранни предприятия (холдингови дружества - майки) към местни дружества;
- от независими научни работници към местни предприятия.

Политики и планове за действие за развитие на заетостта, човешките ресурси и предприемачеството

• Основни стратегии

- Стратегия по заетостта на Република България 2021-2030 г.. Документът е разработен въз основа на постигнатите резултати от предходната Актуализирана стратегия по заетостта 2013 – 2020 г. и натрупания опит на страната като пълноправен член на ЕС. Отчетени са икономическите и социалните предизвикателства през последните години, както и въздействието на пандемията от COVID-19 върху обществото. Действията в Стратегията са

обвързани и с ангажиментите на България в областта на заетостта, произтичащи от необходимостта от изпълнение на Плана за действие на Европейския стълб за социалните права;

- Регионална програма за заетост на област Кърджали - 2021 г. с цел Повишаване на заетостта в област Кърджали чрез осигуряване на заетост на безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда в област Кърджали като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото.

Организации и органи за развитие в подкрепа на предприемачеството

• Организации за местно развитие

- Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие

Провеждането на държавната политика в областта на регионалното развитие се основава на принципите, формулирани в Закона за регионалното развитие, а именно:

- Единен подход за планиране и програмиране;
- Концентрация на ресурсите за постигане на целите на регионалното развитие;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката;
- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с други източници;
- Междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането и програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално и регионално равнище.

За осъществяване на целите и приоритетите на Областната стратегия за развитие на Област Кърджали, освен цитираните по-горе принципи, се спазват и принципите на:

- Децентрализация;
- Субсидиарност;
- Устойчиво развитие;
- Укрепване на партньорството;
- Гражданско участие в процеса на планиране.

Действията на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие са насочени към постигане на вертикална координация - между Регионалния съвет за развитие, Областния съвет за развитие и общините, на хоризонтална координация - между различните звена, ведомства и актьори на областно ниво, и ефективна допълняемост при изпълнение на целите и приоритетите на Областната стратегия за развитие на Област Кърджали.

Необходимо е да се изградят и работещи информационни канали, които да осигуряват възможност за пряка комуникация, обмен на информация и задълбочаване на партньорството между структурите, намиращи се на различни управленски нива. Наблюдението и контрола осигуряват база за сравнение, обобщение и ефективност на стратегическото планиране. Добрите резултати от реализацията на стратегическия процес засилват значението и авторитета на Областния съвет за развитие, Областния управител и местните партньори, а това зависи главно от успешната координация между регионалните институции при реализирането на регионалната политика.

Местните институции и тяхната ангажираност в областното развитие е неотменна необходимост, защото органите на управление са ефективни, когато мислят и действат стратегически, грижат се за бъдещето и за това как да го изградят съвместно. Но без развитието на административния капацитет е невъзможно усвояването на средствата от Предприсъединителните и Структурните инструменти и Кохезионния фонд.

Организация и координация на дейността за постигане на целите

Отговорностите за изпълнението на Стратегиите за визия и местно развитие за област Кърджали са ясно разпределени между партньорите от Област Кърджали и общините. Особено важно е да се поддържа постоянна връзка и контакт между Областната администрация, общините, бизнеса и неправителствените организации, тъй като те са основните партньори при разработването и реализирането на Областната стратегия за развитие. От добрата координация между тях зависи успешното ѝ изпълнение.

Местните партньори при разработването и изпълнението на Областната стратегия за развитие на Област Кърджали са общините, бизнес организации, неправителствени организации, фирми и други.

Стопанска камара - Кърджали и местните структури са основните участници и партньори в процеса на формиране и прилагане на приоритетите, целите и мерките, визирани в Стратегията.

Местните власти

Участват в реализирането на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие чрез формулирането и приемането на общински планове за развитие и програми за реализация, чрез мобилизиране на местните

финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствения сектор за изпълнение на мерките и проектите на тези планове и програми, за развитие и прилагане на местните инициативи с над общинско значение, за осигуряване на информация и публичност на действията за местно развитие. В редица случаи общините ще бъдат конкретни изпълнители на проекти, а в останалите - бенефициенти от изпълнението на проекти в резултат на усвояване на средства от фондовете на Европейския съюз. Участието на социално-икономическите партньори, неправителствения и частния сектор в политиката на регионалното развитие в рамките на Областната стратегия за развитие ще бъде широко застъпено. В процеса на работа по стратегията те обогатяват централните, регионалните и местните органи с нови идеи на база на техния практически опит и подпомагат вземането на решения с по-голям обществен консенсус, участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво за изпълнението на стратегията, допринасят със собствени средства за реализиране на дейности по целите и приоритетите на стратегията.

Организации на работодателите

Подпомагат реализацията на Областната стратегия за развитие като обект и бенефициент на политиките и действията, свързани с регионалното развитие. Те имат и значителни възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, посреднически и други компоненти на действията по реализацията ѝ.

Организации на работниците и служителите

Основен партньор на властите на централно, областно и местно ниво в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика.

Неправителствените организации

Имат функцията на полезен коректив по отношение подготовката на Областната стратегия за развитие и на реален участник в нейното изпълнение. Те имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти на действията по реализацията ѝ. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и национални фондове. Фактор за успешното им включване в реализацията на стратегията е усъвършенстване на механизмите и процедурите за партньорство.

• Изследователски институции

Публични:

НТС-Кърджали

Минно-Геоложки Университет "Св. Иван Рилски", филиал Кърджали

ПУ „Паисий Хилендарски”- филиал ”Любен Каравелов”, гр.Кърджали

Трансграничен изследователски център „Околна среда и здраве” към РЗИ-Кърджали

Частни:

Научно-изследователски център към „Теклас-България“ ЕАД

• Институции за образование и обучение

Област Кърджали разполага с необходимата мрежа от учебни заведения с оптимална за досегашните потребности структура за образование, професионална подготовка и получаване на висша образователна степен.

В областта функционират 175 бр. учебни заведения, както следва:

- детски градини -74;
- училища – 87;
  - начални – 2;
  - основни – 53;
  - СОУ – 15;
  - духовна гимназия – 1;
  - профилирана гимназия – 1- ГПЧЕ „Христо Ботев”
  - специални училища -1;
  - професионални гимназии –13;
  - професионален колеж – 1;
- обслужващи звена - 10;
- домове за отглеждане и възпитание на деца лишени от родителски грижи – 1;
- висши учебни заведения – 3

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Стратегията и Визията за икономическо развитие на област Кърджали подчертава необходимостта от справяне с настоящите предизвикателства и използване на нейните уникални предимства и ресурси за стимулиране на растежа и създаването на работни места. Предлагат се три основни приоритета: подобряване на икономическия климат и бизнес привлекателността на региона чрез инвестиции в човешки капитал и свързана с бизнеса

инфраструктура; балансирано градско развитие и намаляване на регионалните различия в качеството на живот; и развитие на административен капацитет и увеличаване на възможностите за привличане на инвестиции в региона.

За постигането на тези приоритети бяха идентифицирани конкретни цели и действия/мерки/проекти. Тези действия имат за цел да подобрят качеството на образованието и обучението, да модернизират здравната инфраструктура, да насърчават развитието на финансовия сектор, да подобряват транспортната свързаност, да разширяват достъпа до ширококолов интернет, да подобряват жилищните условия, да развият обществените пространства и инфраструктурата, да насърчават културното и историческо наследство, да подобряват институционалната рамка за привличане на инвестиции, да насърчават иновациите, предприемачеството и интернационализацията на бизнеса и да подобрят координацията между различните заинтересовани страни.

Тези действия ще помогнат за преодоляване на изоставането на регионалната икономика от средната за страната, ще стимулират растежа и създаването на работни места и ще подобрят качеството на живот на жителите на региона. Като работим заедно, можем да превърнем визията за Кърджали в реалност и да създадем по-проспериращ и устойчив регион.